

Uluslararası İlişkiler Disiplini ve Niteliksel Yöntem:

Türkiye’de Göç Çalışmaları Örneği

The Discipline of International Relations and Qualitative Methods:

Migration Studies in Turkey

Derya GÖÇER

Dr. Öğr. Üyesi, ODTÜ, Bölge Çalışmaları

Özgehan ŞENYUVA

Doç. Dr., ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu makaleye atıf için

Derya Göçer ve Özgehan Şenyuva. “Uluslararası İlişkiler Disiplini ve Niteliksel Yöntem: Türkiye’de Göç Çalışmaları Örneği”, *Uluslararası İlişkiler*, Çevrimiçi Erken Yayım, 7 Eylül 2021, s. 1-18, DOI: [10.33458/uidergisi.1000762](https://doi.org/10.33458/uidergisi.1000762)

Makaleye Erişim İçin: <https://dx.doi.org/10.33458/uidergisi.uidergisi.1000762>

Makale Gönderim: 24 Aralık 2020
Son Düzeltme: 2 Ağustos 2021
Çevrimiçi Erken Yayım: 7 Eylül 2021

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler
E-Posta: bilgi@uidergisi.com.tr

Bu makalenin tüm hakları *Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği*'ne aittir. Önceden yazılı izin almadan hiçbir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik amaçlı alıntılar bu kuralın dışındadır. Yazıda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Disiplini ve Niteliksel Yöntem: Türkiye'de Göç Çalışmaları Örneği

Derya GÖÇER

Dr. Öğr. Üyesi, ODTÜ, Bölge Çalışmaları, Ankara

E-posta: akderya@metu.edu.tr

Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-6163-1453>

Özgehan ŞENYUVA

Doç. Dr., ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ankara

E-posta: Senyuva@metu.edu.tr

Orcid: <https://orcid.org/0000-0003-2433-0736>

ÖZET

Bu çalışma Türkiye'de Uluslararası İlişkiler (UI) Disiplini'nin niteliksel yöntemle kurduğu ilişkiyi göç alanında Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili yürütülen çalışmalar örneği bağlamında irdelemektedir. Türkiye'de Suriyelilerin sayısının dört milyona yakın olması ve ülkenin hemen her yerinde bulunmaları nedeniyle UI disiplininde pek kolay görülmeyen yöntemsel çeşitliliğe zemin hazırlayan bir durum ortaya çıkmıştır. Konunun önemi ve popülerliği nedeniyle her gün artan sayıda makale, rapor, analiz ile yüksek lisans ve doktora tezleri yayınlanmaktadır. Bu makalede, 2011 yılından itibaren UI alanında bu konuda yayınlanan tezler ve makalelerin taranması ve bu konudaki uzman akademisyenlerle yapılan derinlemesine görüşmelerle yöntemsel tercih ve yönelimler incelenmiştir. Bu çerçevede, 1) UI disiplini ile Türkiye'de son dönemde göç alanında kurulan özel ilişki, 2) yöntem seçimini belirleyen faktörler, 3) niteliksel yöntemin bu ilişkiye getirdiği artılar ve eksiler, 4) araştırma etiğiyle ilgili beliren konular ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Araştırma Tasarımı, Metodoloji, Göç Çalışmaları, Suriyeliler, Etik.

The Discipline of International Relations and Qualitative Methods: Migration Studies in Turkey

ABSTRACT

This study analyzes the use of qualitative methodology within the International Relations (IR) discipline in Turkey. It uses the studies on the Syrians in Turkey as its case. The Syrians in Turkey offer a unique situation in terms of methodology and methods, which is a rather rare situation for IR discipline, as their numbers are very high and they live all around the country. The issue is very popular and we witness an increasing number of published articles, reports, analysis and graduate thesis focusing on the Syrians in Turkey. This article analyzes the methodological preferences and choice of qualitative methods through a systematic analysis of the articles and thesis published since 2011 as well as in depth interviews with academics working on the issue. Thus, it handles 1) the recent special relationship between migration and IR discipline in Turkey 2) the determinants of choice of methods 3) the pros and cons of qualitative methodology to this relationship 4) the emerging issues in terms of research ethics.

Keywords: Research design, Methodology, Migration Studies, Syrians, Ethics.

* Bu makalenin içerik ve üslup olarak geliştirilmesine katkıda bulunan Uluslararası İlişkiler dergisi editörlerine ve iki anonim hakeme teşekkür ederiz. Mülakat davetimizi kabul eden ve bizimle tecrübelerini ve analizlerini paylaşan tüm uzmanlarımıza da ayrıca teşekkür ederiz.

Giriş

Bu çalışma Türkiye’de Uluslararası İlişkiler (Uİ) Disiplini perspektifinden 2011 sonrası Suriyeliler üzerine yapılan araştırmaların niteliksel yöntemle kurdukları ilişkiyi irdelemektedir.¹ Böylelikle 1) Uİ disiplini ile Türkiye’de son dönemde göç alanında kurulan özel ilişkiyi, 2) yöntem seçimini belirleyen faktörleri, 3) niteliksel yöntemin bu ilişkiye getirdiği artıları ve eksileri, 4) araştırma etiğiyle ilgili beliren konuları ele almaktadır. Araştırma verisini dergi ve tez taramaları ile uzman mülakatlarından derlemektedir. Farklı kaynaklardan toplanan veri ile örneklem sonucu ortaya çıkabilecek herhangi bir taraflılığın önüne geçmeyi hedeflemektedir.

Türkiye’de Uİ disiplini kapsamında “Göç” konulu akademik çalışmaların sayısı Suriyelilerin Türkiye’ye zorunlu ve kitlesel göçünü takip eden 2011 yılı sonrası artmıştır. Türkiye’deki Suriyelilerin yaşam koşulları, sosyal uyumları, yerleştikleri yerlerde yerel halkla ilişkileri, yaşanan göç dalgasının Türkiye’nin dış politikasına ve uluslararası ilişkilerine, ulusal güvenlik algısına, sınırlarına etkisi ve konunun bölge siyasetindeki dönüştürücü etkisi gibi çok farklı çalışmalar yapılmıştır. Türkiye’ye gelen Suriyelilerin kısa sürede dört milyona yakın bir sayıya ulaşması konuyu sosyo-ekonomik ve siyasi gündemin üst sıralarına taşımış ve kalıcı bir yer edinmesine yol açmıştır. Benzer şekilde Uİ disiplini de pek kolay görülmeyen yönetsel çeşitliliğe zemin hazırlayan bir durum ortaya çıkmıştır. Suriyeliler hakkında yapılan çalışmalar temelde uluslararası teori ve yaklaşımlar ile şekillense de durumun boyutu ve yoğunluğu açısından yenilikçi yaklaşım ve önermelere de fırsat tanımaktadır. Normal şartlarda küçük N problemi ile çalışmak Uluslararası İlişkiler disiplini açısından önemli bir sorunsal olsa da² özellikle karşılaştırmalı siyaset alanında disiplinin doğal bir durumu olarak da görülmektedir.³ Bu alanda çalışan araştırmacılar Suriyeliler üzerine yaptıkları çalışmalarında veri toplama yöntemleri açısından saha çalışması yapmanın görece kolay ve erişilebilir olması ve örneklem için sayının yükseltilebilmesi nedeniyle yönetsel çeşitlilikle çalışabilmektedir.⁴ Ancak, göç konusunun niteliksel yöntemlerle çalışılması kendi başına metodolojik bir tartışmanın konusudur ve bu tartışma akademik dünyada giderek yayılmakta ve derinlik kazanmaktadır.⁵ Böylesine zorlu bir konuda Türkiye’de artan Uİ ve göç konulu çalışmaların yönetsel tercih ve uygulamalarının kapsamlı şekilde incelenmesine gerek duyulmaktadır.

Bu çalışmanın amacı Uİ disiplini ve göç ilişkisini yöntem lensinden değerlendirerek akademik anlamda yaşanan yayın ve tez enflasyonunu bilimsel bir çerçeveye oturtmak ve bütünlük bir değer-

-
- 1 Türkiye’de mevcut Suriyelilerin çok büyük bir kısmı geçici koruma altında bulunmaktadır. Bu çalışmada daha kapsayıcı olmak ve anlatımı kolaylaştırmak amacıyla yasal statülerinden bağımsız olarak genel bir tanım olarak ‘Suriyeliler’ kullanılmıştır.
 - 2 Stephen D. Krasner, “Toward Understanding in International Relations,” *International Studies Quarterly*, Cilt 29, No. 2, 1985, s. 137-44.
 - 3 Emre Hatipoğlu, “Karşılaştırmalı Siyasette Yöntem”, Sabri Sayarı ve Hasret Dikici Bilgin (der.), *Karşılaştırmalı Siyaset: Temel Konular ve Yaklaşımlar*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2013, s. 439.
 - 4 Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı’nın 10.04.2015 tarih, 7311257-895 sayılı ve “Geçici ve Uluslararası koruma talebinde bulunanlarla ilgili saha çalışmaları” konulu yazısı ile “bu kapsamda bilgi topladıkları ve arşiv oluşturdukları konularında duyular alındığı, yabancı ülke temsilcilikleri, üniversiteler/akademisyenler, kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları tarafından uluslararası koruma başvurusunda bulunan yabancılar ile geçici koruma sağlanan Suriyelilere yönelik bu tür çalışmalara Bakanlıklarının onayı olmadan izin verilmemesi gerektiği İçişleri Bakanlığı’nın ilgi yazısı ile bildirilmiştir.” şeklinde bir yasal düzenleme vardır. Ancak bunun uygulanması konusunda sürecin bildirim esasıyla ilerlediği ve uygulamaya yansımadağı görülmüştür. Bkz. <https://odatv4.com/suriyelileri-arastirmak-yasak-0605151200.html>.
 - 5 Ricard Zapata-Barrero ve Evren Yalaz (der.), *Qualitative Research in European Migration Studies*, Cham, Springer Nature, 2018.

lendirmeye tabi tutmaktır. Bu araştırmanın, yapılan çalışmaların kapsamlı bir taramasını, özeti ve analizini yapma hedefi veya yapılan çalışmaların kalite ve kapsamlarını değerlendirme gibi bir amacı bulunmamaktadır. Temel olarak göç konusunda Uİ disiplini altında yapılan çalışmaların yöntemsel tercihleri, bu tercihlerin ortaya çıkardığı fayda ve çelişkileri ve zaman içinde yaşanan yöntemsel gelişme ve değişiklikleri tespit etmektedir. Buna ek olarak, konunun etik boyutu da eleştirel bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Bu tespitler sonucunda da Türkiye’de çokça çalışılan ve tartışılan son göç dalgası temel alınarak hem Türkiye’de göç alanında yapılan Uİ çalışmalarının genel eğilimleri ortaya koyulacak hem de bundan sonra yapılacak çalışmaların yöntem konusunda daha derin ve bilgili bir süreç takip etmelerine katkıda bulunmaya çalışılacaktır.

Veri ve Örneklem

Bu araştırma kapsamında Türkiye’deki Suriyelilerin Uİ çalışmaları kapsamında incelenmesi üzerine üç temel kaynaktan veri toplanmıştır. İlk aşamada Türkiye’de ve ağırlıklı olarak Uİ çalışmalarını yayımlayan dergiler, ikinci olarak ise ağırlıklı olarak göç çalışmalarını yayımlayan dergilerdeki 2011 sonrası Suriyeliler üzerine yapılmış Uİ temelli çalışmalar incelenmiştir. Bu kapsamda, *Göç Araştırmaları Dergisi*, *Toplum ve Bilim*, *Göç Dergisi*, *Perceptions*, *Turkish Studies* ve *Uluslararası İlişkiler*⁶ dergileri taranmıştır. Taranan makaleler iki açıdan kapsamlı olarak analiz edilmiştir: ilk olarak yazarlarının kurumsal ve unvan olarak kategorizasyonları yapılmış ve Uluslararası İlişkiler, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler olarak tanımlananlar seçilmiştir. Bir sonraki aşamaya kalan 18 makale ise rehber sorular eşliğinde okunmuş ve manuel kodlama yapılmıştır. Uİ disipliniyle ilişkili olarak yapılan bu çalışmalara dair kullanılan rehber soruların tamamı metodolojiye yöneliktir. Makalenin kullandığı verinin kaynağı (birincil veri veya ikincil veri), veri toplama yöntemi, veri analiz yöntemi, genel metodolojik yaklaşımını nasıl açıkladığı ve etik çerçevesini paylaşıp paylaşmadığı kodlanmıştır. Bu soru seti kısıtlı olsa da yöntemsel olarak sistematik bir biçimde uygulandığından daha sonra alanın gelişimini takip etmek açısından tekrarlanabilir bir yapıdadır.

İkinci aşamada ise, YÖK ulusal tez merkezi veri tabanında bulunan yüksek lisans (YL) ve doktora çalışmaları taranmıştır. Bu kapsamda 2011-2020 yılları arasında Türkiye’de sosyal bilimler alanında Suriyeliler ve göç hakkında toplam 648 YL ve doktora tezi yazıldığı tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında konu olarak “Uluslararası İlişkiler” alanına giren tüm tezler incelenmiştir.⁷ Bunlardan 113 çalışmanın konu olarak Uİ alanına girdiği fakat on tanesinin çalışma alanı olarak Türkiye dışına odaklandıkları görülmüştür (Almanya’daki Suriyeli Göçmenler gibi). Bu çerçevede, kalan toplam 103 (100 YL ve 3 doktora) tez üzerinden konu ve yöntem incelemesi yapılmıştır. Tezlerin tamamı erişime açık olmadığından, daha kısıtlı bir kodlama kullanılmıştır. Öncelikle tezde birincil veri toplanması, veri toplama ve analiz yöntemi ve etik çerçeve üzerinden tezlerin özleri taranmış, erişime açık tezlerde ise yöntem bölümleri de kapsamlı olarak okunmuş ve kodlanmıştır.

6 Uluslararası İlişkiler dergisinin Uluslararası İlişkilerde Göçü Yeniden Değerlendirmek adlı özel sayısı bu çalışmanın veri toplama aşamasından sonra yayımlandığı için örneklem içinde yer almamıştır. Ancak bu özel sayı Türkiye’de Uİ disiplininin göç konusunda ne kadar üretken olduğunu ve göç konusunu gerek güvenlik gerek bir dış politika aracı gerekse sosyal uyum konuları açısından ele alındığını çok net bir şekilde göstermektedir. Ayhan Kaya, “Migration as a Leverage Tool in International Relations: Turkey as a Case Study”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 17, No. 68, 2020, s. 21-39; M. Murat Erdoğan, “Securitization from Society” and “Social Acceptance”: Political Party-Based Approaches in Turkey to Syrian Refugees”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 17, No. 68, 2020, s. 73-92.

7 Ulusal tez merkezi veri tabanında konu başlığında birden fazla konu girmek mümkündür: sosyoloji ve Uİ; Hukuk ve Uİ gibi.

Son olarak ise, Türkiye’de Uİ alanında görev yapan ve göç konusunda gerek akademik çalışma ve araştırmalarıyla gerekse uzman kimliğiyle yaptıkları akademi dışı araştırma ve faaliyetleri ile ön plana çıkmış 10 akademisyen/uzman belirlenmiştir. Kendilerine Uİ alanında göç çalışmaları ve yöntemsel yaklaşımları Suriyeliler kapsamında değerlendirmeleri için mülakat soruları yazılı olarak gönderilmiştir.⁸ Temmuz-Kasım 2020 tarihleri arasında yapılan bu çalışmada on uzmandan sekizi soru formunu doldurmuştur.⁹ Bu mülakatlar niteliksel yöntemin Türkiye’de Uİ alanından Suriyelileri çalışan araştırmacılara sunduğu olanaklar ve yöntemin uygulanmasında ortaya çıkan sorunlar olarak iki eksenle incelenmiş ve kodlanmıştır. Dergi ve tezlerden gelen veriyle birlikte uzmanların alanda gördükleri olanaklar ve sorunlar analiz edilmiştir.

Uluslararası İlişkiler ve Göç Çalışmaları

Uluslararası İlişkiler disiplini ve hatta bazen altında konumlandırıldığı Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler birleşik alanı, göç çalışmaları alanında üretimini diğer ilgili disiplinler olan iktisat, sosyoloji ve antropolojiye göre daha geç başlatmıştır.¹⁰ Özellikle zorunlu göç kategorisindeki hareketliliklerin bu üç disiplin tarafından kolay nüfuz edilen sebep ve etkileri varken, Uİ disiplini kendi araştırma eksenleriyle zorunlu göçü yan yana getirmekte zorlanmıştır. Nüfus hareketlerinin uluslararası siyaset alanıyla ilişkisi çok belirgin olmamakla birlikte, özellikle Soğuk Savaş’ın bitmesi ve uluslararası siyasetteki yapısal dönüşüm ve 11 Eylül saldırılarının ABD ve diğer Batılı aktörler tarafından yorumlanma biçimi, geleneksel bir Uİ konusu olan güvenlik ile farklı göç biçimlerini ilişkilendirmiştir.¹¹ 21. yüzyılın ilk on yılında ise güvenlik ve göç konusunun “devlet kapasitesi, sınır güvenliği, terörizm, sığınmacılar ve çevre krizlerinin yarattığı çatışmalar” konularıyla bağlantıları Uİ disiplininin tartışmalarına dahil edilmiştir.¹²

Zorunlu göç konusu, Uİ’nin -giriş bölümünde sayılan- devletin yönetim kapasitesi, sınırlarını koruma kapasitesi, ülke içi güvenliği sağlama kapasitesi gibi konularıyla ulus devlet ölçeği üzerinden ilişkilendirilmiştir. Özellikle göçün iç güvenlik ve sınır güvenliği arasındaki ilişkisi Batı’daki göçmen nüfusun içinden çıktığı düşünülen ‘terör tehdidi’ üzerinden görünür olmuştur. Avrupa Birliği’nin (AB) ulusüstü temsil ettiği değerler ve bir yandan da korumaya çalıştığı sınırlar arasındaki gerilim ise hem Avrupa çalışmalarının hem de Uİ disiplininin göçle ilişkilendiği üretken alanlardan biri olmuştur.¹³ Güvenlik çalışmaları alanı bu kavramsallaşma sonucu göç konusunu sıkça ele almış ve bir tehdit unsuru olarak göç üzerine kapsamlı çalışmalar ortaya koyulmuştur.¹⁴

8 Mülakat yapmak için gerekli etik izin, ODTÜ İnsan Araştırmaları Etik Kurulu tarafından uygun görülmüş ve 220 ODTÜ 2020 protokol numarası ile onaylanmıştır.

9 Görüşülen ve katkıda bulunan uzmanlar (isim kullanılması konusunda rıza gösterenlerin isimleri kullanılmış, diğerleri uzman olarak paylaşılmıştır). Prof. Dr. Murat Erdoğan; Doç. Dr. Ayselin G. Yıldız; Doç. Dr. Başak Yavcan; Prof. Dr. Pınar Uyan Semerci; Doç. Dr. Fulya Memişoğlu; Uzman 1 ve Uzman 2; Selin Siviş.

10 Christopher Mitchell, “International Migration, International Relations and Foreign Policy,” *The International Migration Review*, Cilt 23, No 3, 1989, s. 681-683.

11 Jef Huysmans, *The Politics of Insecurity: Fear, Migration and Asylum in the EU*, Londra, Routledge, 2006.

12 Matthew I. Mitchell, “Migration, Sons of the Soil Conflict, and International Relations”, *International Area Studies Review*, Cilt 21, No 1, 2018, s. 52.

13 Şevket Ovalı, “Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, No 3, 2006, s. 3-52; Nazif Mandacı ve Gökay Özerim, “Uluslararası Göçlerin bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa’da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, No 39, 2013, s. 105-130.

14 Barry Buzan et al., *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge, Cambridge University Press, 2009.

Bir inceleme ve araştırma konusu olarak “göç”, Uİ’nin merkezinde duran analiz seviyesi meselesini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır.¹⁵ Araştırma sırasında incelediğimiz çalışmaların birçoğunda uluslararası göç rejimi, onun normları, kurumları, araçları ve uluslararası hukuk açısından yapılan düzenlemeleri kapsayan bir küresel seviye mevcuttur. Ulus devlet seviyesi de giderek artmakta, özellikle göç ve dış politika ekseninde çalışmalar farklı ülke ve AB gibi ulusüstü ve uluslararası yapılar temelinde incelenmektedir. Genelde Uİ disiplini zorunlu ve dış göçe odaklanmayı tercih etmektedir. İç göç ve gönüllü göç biçimleri, ulus-altı ve yerel seviyelere bakan Uİ disiplinin inceleme konusu olarak kısıtlı bir şekilde ele alınmaktadır.¹⁶

Bu seviyeler ve nasıl çalıştıkları bu araştırmanın odağıyla yakından ilgilidir. Türkiye’de Suriyelilerin varlığı Türkiye’nin farklı yerelliklerinde farklı etkiler ve dönüşümler yaratmaktadır, Suriyelilerin kendileri de buldukları ulus-altı bölgeye göre farklı deneyimler yaşamaktadır. Uİ geleneksel olarak bu ulus-altı seviyesine pek odaklanmamaktadır. Zira yerelliklerdeki farklılıkların ulus-devlet güvenliği ya da uluslararası göç rejimi gibi konularla ilişkisi çok bariz değildir. Halbuki Tarihsel Sosyoloji ve Uluslararası Siyaset Sosyolojisi gibi daha ana akım dışında kalan Uİ kuramsal yaklaşımları ile Uİ içinde bölgesel ve yerel olana daha fazla odaklanılması gerektiğini düşünen ve bölge çalışmalarına yaklaşma çağrılarını yapan bazı araştırmacılara göre¹⁷ yerel olan ile uluslararası olan bazen dolaylı bazen dolaysız olarak gayet de ilişkilendirilmektedir. Bu çalışmada da Türkiye’de Uİ alanındaki araştırmacıların yerel ölçekle nasıl ilişki kurdukları ve bu ilişkiyi kurarken yaşadıkları özellikle yöntemsel konular üzerinden incelenmektedir.

Yöntemsel açıdan dünyada Uİ disiplininin göç alanındaki çalışmalarına bakıldığında yöntemsel milliyetçilik eğilimi ön plana çıkmaktadır. Burada ulus-devlet seviyesinin araştırmanın yöntemsel tasarımını belirlemesinden bahsedilmektedir: “Bu entelektüel eğilimi paylaşan araştırmacılar ülkelerin karşılaştırmalı çalışmaların doğal birimleri olduğunu varsayarlar, ulus-devlet ile toplumu birbirine denk görürler ve ulusal çıkarları, sosyal bilimin amaçlarıyla denkleştirirler.”¹⁸ Bu eğilim hala hâkim olsa da yereli de bir çalışma konusu olarak ele alan Uİ temelli göç çalışmaları yayınları da literatürde kendilerine yer bulmaktadırlar.¹⁹

Uİ disiplini göç alanında güvenlik, ulus devletin güvenlik algısı ve terörizm konularına yoğunlaştıkça bu yöntemsel milliyetçilik eksenini güçlendirmiştir. Türkiye’de ise Suriyelilerin gelişinden sonra tespit ettiğimiz iki evre olan 2011-2015 ve 2015-2020 arasında bu konuda genel eğilimlerden

15 A. Nuri Yurdusev, “Level of Analysis and Unit of Analysis: A Case for Distinction”, *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 22, No. 1, 1993, s. 77-88.

16 Michael S. Teitelbaum, “Immigration, Refugees, and Foreign Policy”, *International Organization*, Cilt 38, No 3, 1984, s. 429-450; Nefise Ela Gokalp Aras ve Zeynep Sahin Mencütek, “The International Migration and Foreign Policy Nexus: The Case of Syrian Refugee Crisis and Turkey”, *Migration Letters*, Cilt 12, No 3, 2015, s. 193-208; Kelly M. Greenhill, *Weapons of Mass Migration: Forced Displacement, Coercion, and Foreign Policy*, Ithaca, NY, Cornell University Press, 2010; Christina Boswell, “The External Dimension of the EU’s Immigration and Asylum Policy”, *International Affairs*, Cilt 79, No 3, 2003, s. 619-638.

17 Amitav Acharya, “Global International Relations (IR) and Regional Worlds: A New Agenda for International Studies”, *International Studies Quarterly*, Cilt 58, No 4, 2014, ss. 647–659. Yerel ve küresel arasında ilişkiyi farklı düşünmeye davet eden araştırmacılardan bir diğeri de Saskia Sassen olmuştur. Saskia Sassen, “The Global Inside the National: A Research Agenda for Sociology”, *Sociopedia.isia*, 2010, s. 1-10.

18 Andreas Wimmer ve Nina Glick Schiller, “Methodological Nationalism, the Social Sciences, and the Study of Migration: An Essay in Historical Epistemology”, *International Migration Review*, Cilt 37, No 3, 2003, s. 576.

19 Maren Borkert ve Tiziana Caponio (der.), *The Local Dimension of Migration Policymaking*, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2010; Tamirace Fakhoury, “Multi-Level Governance and Migration Politics in the Arab World: The Case of Syria’s Displacement”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Cilt 45, No 8, 2019, s. 1310–1326.

farklı bir yol alındığını ve bunun da önemli bir kısmının niteliksel yöntemin kullanılma biçimiyle ilgili olduğu görülmektedir. Bu fark hem alana Türkiye’den yapılabilecek katkıya hem de yöntemsel altyapıdaki güçlendirilmesi gereken yerlere işaret etmektedir.

Araştırma Seçimleri, Deneyimleri ve Sonuçları

Kuram, Kavram ve Seçimler

Bu kısımda Suriyelilerin nüfus hareketlerinin yarattığı bilgi ihtiyacını ve bu ihtiyacın Uİ disiplini içerisinden gelen araştırmalarca nasıl karşılandığı incelenmektedir. “Türkiye’ye Suriye’den ilk toplu nüfus hareketi, 29 Nisan 2011 tarihinde Cilvegözü sınır kapısından 252 kişilik bir grupla olmuş, ardından Türkiye’nin açık kapı politikası ile Suriyeli sığınmacı akını 2016’dan sonra yoğunluğu azalsa da devam etmiştir.”²⁰ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, 2021 yılı Nisan ayı itibarıyla 3.670.342 geçici koruma statüsünde Suriyeli Türkiye’de bulunmaktadır.²¹ Çok sayıda Suriyelinin çeşitli yollarla Türkiye’ye gelmelerinin yarattığı gerek insani kriz, gerekse güvenlik ve toplumsal uyum açısından yarattığı yeni ihtiyaçlar hem ulusal hem de uluslararası kurumların odağında olmuştur. Bu krizin yarattığı kamusal bilgi ihtiyacı niceliksel ve niteliksel olarak büyüktür. Zaman içinde bu ihtiyaçta niceliksel bir azalma olmadıysa da niteliksel dönüşümler yaşanmıştır. Burawoy, Wallterstein’in ‘Sosyal Bilimleri Açalım’ çağrısını²² naif bulduğunu söylediği eleştirel makalesinde bilgiyi Tablo 1’de görüldüğü şekilde kategorize ederek, bilgi üretiminin farklı süreçlerle farklı okuyucularla farklı sonuçlar doğurduğunun altını çizmektedir. Geleneksel pozitivist duruşun aksine bilgi tek bir birikim süreci içinde toplanarak gelişmez. Daha ziyade farklı amaçlarla farklı ‘süreçlerin’ bilgisi üretilir. Araşsal Bilgi daha çok mevcut sistemlerin çalışmasını ya da gelişmesini destekler. Bu sistemler akademik paradigmalara ya da toplumsal siyasalar olabilir. Düşünümsel bilgi ise mevcut sistemler üzerine düşünür, eleştirmekten ve kopuş ihtimallerinden kaçınmaz. Bu akademik eleştiri süreçleri olabilir, bu durumda yeni kavramlar, kuramlar üretilebilir ya da kamuya hitaben toplumsal süreçlerin eleştirel bilgisi üretilebilir. Bu son durumda araştırmacı kamunun değişik kısımlarıyla dayanışma içinde olabilir. Burada amaç toplumsal değişimin ihtiyaç duyduğu bilgiyi üretmektedir.

Tablo 1. Burawoy’un Bilgi Türleri Tablosu²³

	Akademik Okuyucu	Akademik olmayan Okuyucu
Araşsal Bilgi	Profesyonel	Siyasa (<i>Policy</i>)
Düşünümsel (<i>Reflexive</i>) Bilgi	Eleştirel	Kamusal

Üzerinde düşünülmesi gereken ilk nokta Suriyeliler üzerine yapılan araştırmaların ilk beş yılında (2011-2015) Uİ araştırmacılarının ürettiği bilginin çıkış noktasının ne olduğudur. Uzman mü-lakatlarında sıklıkla dile getirildiği ve yayınlanan siyasa yapıcılara ve kamuya üretilen raporlardan da anlaşıldığı üzere, ilk yıllarda çıkış noktası yoğunlukla ‘siyasa’nın bilgisini üretmektir. Farklı çıkış noktaları nasıl yöntemlerle eşleşiyor ve niteliksel çalışmalar hangi bilgi türlerine katkıda bulunuyor soru-

20 Murat Erdoğan, *Suriyeliler Barometresi*, Ankara, Orion Kitabevi, 2019, s. 6.

21 GİGM, “Geçici Koruma”, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi 06 Mayıs 2021).

22 Immanuel Wallerstein, *Open the Social Sciences*, Stanford, Stanford University Press, 1996.

23 Michael Burawoy, “Open the Social Sciences: To Whom and For What”, *Portuguese Journal of Social Science*, Cilt 6, No. 3, 2007, s. 137-146.

larından hareketle farklı bulgular ortaya çıkmaktadır. Yöntem, araştırmanın amacı ve çıktısıyla simbiyotik bir ilişki içerisindedir. Bazı yöntemler bazı bilgi türleri ve araştırma amaçları için daha uygundur. İncelenen tüm alanlarda (dergiler ve tezler) ise üretilen bilgi üstüne düşünme ve bilginin kendisini kategorize edip, amacıyla ilişkilendirme konusunda bir eksiklik olduğu gözlemlenmektedir. Bir diğer anlamda, araştırmacılar Suriyeliler üzerine ürettikleri bilginin yönetsel temelleri ile üretilen bilginin türü ve kullanımı üzerine gerekli bağlantıları kurmamışlar veya bu süreci aktarmamışlardır.

Bu çalışmada yöntemin kullanılması konusundaki bazı ihmaller ve eksiklikler ile yine yöntemin sunduğu olanaklar üzerine ortaya koyulan bulgular, buradaki sorunların ve fırsatların bilgi üretim süreçleri üzerine yukarıda bahsedilen düşünce sistematığı ile ilgilidir.

Disiplin, Konu, Yöntem

Niteliksel yöntem kapsamına alınan makale ve tezlerin bir kısmını geleneksel araçlardan bir ya da birkaçını kullanarak birincil veri toplayıp analiz eden çalışmalar oluşturmaktadır. Taranan dergilerdeki çalışmaların yarısının ne niteliksel ne de niceliksel veri toplama yöntemleri kullandığı ve sadece ikincil kaynaklara dayandığı görülmüştür (Tablo 2). Burada bir alt kırılım daha yapmak gerekirse, ikincil kaynak kullananların sadece küçük bir kısmı kavramsal/kuramsal bir angajman içindedir. Uzman mülakatlarında Uİ araştırmacılarının Suriyelileri çalışırken ‘betimsel’ çalışma yaptıkları olumsuz bir tespit olarak paylaşılmıştır. Uzmanlar betimsel çalışma olarak, araştırma tasarımında araştırma amaçlarından biri olarak geçen veri toplayarak ve analiz ederek bir toplumsal durumu/ilişkiyi/aktörleri ‘betimleme/tanımlamayı’ (*descriptive*) kastetmemektedir. Uzman mülakatlarında nispeten olumsuz bir değerlendirme olarak belirtilen “betimsellik” daha farklı ve eleştirel bir çerçevede kullanılmaktadır:

“Genel gözlemim, öncelikle kendi alanımdan yola çıkarsam, Uİ disiplini altında yapılan çalışmaların daha çok uluslararası politikanın dinamikleri ya da ulusal siyasal süreçler çerçevesinde, betimsel analize dayalı olduğu yönünde. Bu çalışmalar da önemli olmakla birlikte, maalesef büyük bir ağırlığı sadece tarihsel süreç analizine odaklanarak yöntem açısından dikkate değer bir yaklaşımı eklememeyi başaramayabiliyor.”²⁴

Uzmanların ‘betimsel’ ile kastettikleri daha çok aşağıdaki tabloda da görülen kavramsal alt yapısı zayıf ya da hiç olmayan, yeni veri kullanmayan ve ikincil kaynaklardan faydalanan çalışmalardır.

Tablo 2. Taranan dergilerde Uİ bağlantılı araştırmacıların Suriyeliler üzerine çalışmaları²⁵

Toplam	İkincil Veri/ Betimsel	Niceliksel	Niteliksel/Mülakat	Niteliksel / Gözlem	Söylem	Odak Grup
18	9	2	6	1	1	1

Niteliksel yöntem için sahaya belli bir erişim gerekmektedir. Özellikle 2015 sonrası bu erişimin Türkiyeli araştırmacılar için arttığı görülmektedir. Görüşülen uzmanlar kamp dışı yerleşimlerin Türkiye’nin 81 iline yayılarak artması ve sosyal uyum çalışmalarının başlamasıyla niteliksel çalışmaların ivme kazandığını ifade etmektedir: “Kamplardan çıkılması ve Türkiye’ye yayılmasıyla Suriyeliler araştırmacılara gelmiş oldu”. Bu durum yazılan tezlerde çok daha net görülmektedir. 2012-2015 arası

²⁴ Uzman mülakatı (3), 23 Temmuz 2020.

²⁵ Bir makalede gözlem, mülakat tekniğiyle; bir makalede ise odak grup mülakat tekniğiyle birlikte kullanılmıştır.

Suriyeliler ile ilgili sadece 8 çalışma yapılırken 2016'dan itibaren ciddi artış görülmektedir. 2016'da 6; 2017'de 18; 2018'de 16 tez çalışması yapılmıştır. 2019 yılı bu konunun popülerliğinin en önemli göstergesidir: 42 tez çalışması ortaya çıkmıştır. 2020'de ise her ne kadar Covid-19 salgını nedeniyle akademik çalışmaların aksadığı ve durduğu bir yıl olsa da (birçok üniversitede YL ve doktora öğrencilerine ek süre tanınmış ve dönem izni almalarına imkân sağlanmıştır) 13 adet tez tamamlanmıştır. Dikkat çekici bir husus ise sadece üç tane doktora çalışması yapılmasıdır. İlk doktora tezi 2017'de Dr. Ahmet Korkmaz tarafından yazılan çalışmadır. Güvenlik ve göç kapsamlı bu çalışma tam olarak da yukarıda belirtilen ulus devlet ve ulusal güvenlik çerçevesine sahip olup, "sığınmacı kaynaklı sorunların Türkiye'nin ulusal güvenliğine etkileri" temel inceleme sorusunu cevaplamaktadır.²⁶ Keza bu konuda Uİ alanında yazılan diğer iki doktora tezi gene kavramsal, kurumsal ve hukuki konulara odaklanan teorik çalışmalar olup, yöntemsel olarak saha çalışmasından uzak çalışmalardır.²⁷

2011-2015 döneminde daha çok insani yardım çalışmaları, sınır güvenliği ve AB ile Türkiye arasında bir konu olarak Suriyeliler çalışılırken, 2015 sonrası bir "toplumsal karşılaşma" olarak Suriyeliler çalışılmaya başlanmıştır. Bu toplumsal karşılaşmanın bağlamı içerisinde konumlanan diğer paydaşlar, ilgili kurum çalışanları, yerel belediyeler, yerel halk kesimleri de gittikçe niteliksel çalışma odağına girmişlerdir. Bu gidişattan çıkartılabilecek bir sonuç, akademik çalışmaların daha da ivme kazanacağı ve çok farklı yerelerde farklı deneyimler üreten bu toplumsal karşılaşmanın niteliksel yöntemlerle çalışılmaya devam edeceğidir. Bu açıdan son 10 seneye disiplinin içinden yöntemsel bir bakış bir sonraki 10 senede üretilen akademik bilginin öz farkındalığını ve yöntemsel kalitesini artırmak için çok yerinde olacaktır.²⁸

Niteliksel yöntemin kendi başına ya da niceliksel çalışmayla birlikte kullanıldığında araştırmacılara ve üretilen bilgiye getirdiği bazı avantajlar vardır. Bunların bir kısmı taranan çalışmalarda görülmektedir. Ulusal seviye dışında farklı seviyeleri -bölgesel gibi- kapsayabilme, Suriyelilerin alt kırılımlarına odaklanabilme, Suriyelilerin kendi seslerini mümkün olduğunca duyurabilme ve toplumun farklı aktörlerini ve aralarındaki ilişkileri bir arada çalışabilme bunların bazılarıdır. Niteliksel yöntemlerin ayrıca araştırmacının kapsamındaki paydaşların da araştırma okuryazarlığını ve kendi araştırma yapabilme kapasitelerini artırma potansiyeli vardır.²⁹ Suriyeliler gibi kırılğan topluluklar çalışılırken, onların yılmazlığını da görmek, ürettikleri öz örgütlenme, ulus-ötesi bağlantıların farkında olabilmek niteliksel çalışmaların mikro düzeydeki farklılıkları kapsayıcı doğasıyla daha mümkün olabilmektedir.

26 Ahmet Korkmaz, *Türkiye'ye Yönelik Sığınmacı ve Mülteci Hareketlerinin Ulusal Güvenliğe Etkileri: Suriyeli Sığınmacılar Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

27 Serdar Çakmak, *İdealizm-realizm Sentezi Ekseninde Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019 ve Hekma Wali, *The Efficiency of the United Nations High Commissioner for Refugees in the International Refugee Protection Regime: the Case of Syrian Refugees in Lebanon, Jordan, and Turkey*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü 2020.

28 Suriyelilere değil Türkiye'de göç konusuna odaklanan ve araştırmacının özdeşünümlünü konu edinen nadir çalışmalardan biri için bkz. Yasemin Akis et al., "Türkiye'de Göç Araştırmalarında Araştırmacı Deneyimleri: Araştırmacının Konumu üzerine Özdüşünsel bir Bakış", Lülüfer Körükmez ve İlkay Südeş (der.), *Göçler Ülkesi: Alkışlar, Göçmenler, Araştırmacılar*, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2015, s. 197-227.

29 Katılımcı Eylem Araştırması yöntemi paydaşlarla araştırma sürecini beraber yürüterek bunu sağlamaktadır. Sara Kondon, Rachel Pain ve Mike Kesby (der.), *Participatory Action Research Approaches and Methods*, Oxon, Routledge, 2007; Lonnie L. Rowell, Catherine D. Bruce, Joseph M. Shosh ve Margaret M. Riel (der.), *The Palgrave International Handbook of Action Research*, Pennsylvania, Palgrave, 2017. Türkiye'deki Suriyeliler üzerine sosyal antropoloji içerisinde bir katılımcı eylem araştırması tekniği olan 'photovoice' kullanılarak yapılmış nadir araştırma örneklerinden biri için bkz. Elif Ada Tibet, "Ben Dilenci Değilim, Ben İstanbulluyum: Refakatsiz Suriyeli bir çocuğun Mahalleli Olma Hakkı ve Sokaklarla İmtihanı", *Beyond Istanbul*, 2018.

Niteliksel yöntemlerle veri toplayan araştırmacıların genelde tek bir teknik kullandıkları görülmektedir. Mülakat geleneksel olarak aslında beraber kullanılan odak grup ya da gözlem ile eşleşmemektedir. Nesnellik, geçerlilik ve güvenilirlik olarak da tabir edilen bilimsel araştırmanın genel kalitesini ortaya koyan kriterler için farklı tekniklerin aynı araştırma içinde kullanılması çok kritiktir. Öznellik ve nesnellik iki uç gibi değil, bir spektrum olarak düşünüldüğünde veri kaynaklarının kontrollü bir şekilde birden fazla tutulması³⁰ araştırmanın spektrumunda nesnelliğe doğru gidebilmesini sağlar. Eksikliği de öznelliğe yaklaştırır ve bir uzmanın da ifade ettiği üzere ‘tekrarlanabilmesinin’ önünde bir engel teşkil eder.

Yine niteliksel yöntemin en temel araçlarından biri olan araştırmacının kendi rolü, sahadaki konumu üzerine özdeşünümsel kısımlar taranan çalışmalarda neredeyse hiç bulunmamaktadır. Uzman mülakatlarında da araştırmacının araştırdığı kişilerle arasındaki konumlanma üzerine düşündüğüne dair bir işaret yoktur. Niteliksel yöntemin avantajlarından biri, özellikle de Suriyeliler örneğindeki gibi kırılğan gruplarla çalışıldığında, araştırma sürecinin içindeki güç ilişkilerini, eşitsizlikleri ortaya koyabilmesidir. Makaleler kapsamında araştırmacıların istisnasız hepsi Türkiye vatandaşıdır. Tez çalışmalarında ise yabancı uyruklu öğrenciler az sayıda da olsa mevcuttur. Araştırmacıların neredeyse hiçbiri kırılğan topluluğun içinden gelmemektedir. Burada ortaya çıkması beklenen çalışılan grubun içinden/dışından olma konusu hiç dile getirilmemiş ve bu konuda araştırmacıların belirli bir farkındalığa sahip olup olmadıkları, bu durumun araştırmalarına ve bulgularına olası etkileri tartışılmamıştır.³¹ Suriyeliler örneğinde sadece topluluğun dışından olma değil aynı zamanda insani ve kalkınma yardımlarını veren, topluluğun tümünün ve bireylerinin kaderleri üzerinde söz sahibi olan bir devletin vatandaşı olma durumu söz konusudur. Türkiyelilerin Suriyelileri araştırması da bir konu olarak Uİ araştırmacılarının gündemine girmemiştir.

Etik İhmaller ve Tehlikeler

Türkiye’de Uİ alanında Suriyelileri niteliksel yöntemle çalışan araştırmalarda en önemli boyutlardan biri etik olarak ortaya çıkmaktadır. Niteliksel araştırmanın etik konuları Türkiye’de etik kurullar tarafından düzenlenmekte ve insana dair veri toplamadan önce çoğu yayın platformu veya tezlerin onaylandığı enstitüler etik kurul belgesi istemektedir. Etik Kurul belgeleri en temel konuları araştırma başlamadan önce netleştirmek ve araştırmacıların gerekli tedbirleri almaları ve bu konu üzerinde düşünmeleri için çok yerinde araçlardır. Bilgilendirilmiş Onam formunun varlığına, mülakat sorularının ya da odak grup akışının etik çerçevede olup olmadığına yetkin bir komite tarafından bakılması araştırmaya katılacakları bir nebze korumaktadır. Suriyeliler gerek zorunlu göçün getirdiği travma gerekse Türkiye’de buldukları zaman zarfında yaşadıkları entegrasyon zorluklarından ötürü kırılğan bir topluluktur. Araştırmacılar tarafından da bu kırılğanlıklarıyla tanımlanmalıdırlar ve bu kırılğanlık etik konusunda daha hassas ve kapsamlı düşünmeyi zorunlu kılmaktadır.

30 Norman Denzin, “Triangulation”, George Ritzer (der.), *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*, Oxford, John Wiley & The Sons, 2015. Denzin, sadece veri kaynaklarının değil, yöntemlerin, araştırmacıların ve kuramların da birden fazla olmasının bulguların güvenilirliğini arttırabileceğinden bahsetmektedir: “Nesnel gerçeklik asla tam olarak temsil edilemez. Derinlemesine bir anlayış, tek bir geçerlilik değil, çoklu geçerliliklerin kullanılması ve diyaloga ve güçlü bir nesnellik anlayışına bağlılık, her yorumlayıcı çalışmada aranan özelliklerdir” (age., s. 8).

31 Sonya Corbin Dwyer ve Jennifer L. Buckle, “The Space Between: On Being an Insider-Outsider in Qualitative Research”, *International Journal of Qualitative Research*, Cilt 8, No. 1, 2009, s. 54-63.

Yaşadıkları travmalar dolayısıyla iki konuda hassasiyet, teknik bilgi ve destek ihtiyacı öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki niteliksel araştırma sırasında kendilerine yöneltilecek soruların geçmiş travmaları tetikleme konusudur. Bu aslında tüm kırılğan kesimlerle yapılacak araştırmalar için geçerlidir. Burada söz konusu örneklemin içine kimin dahil olduğuna göre travmanın boyutları değişebilir. Kadınlarla yapılan çalışmalar, çocuklarla yapılan çalışmalar farklı psikolojik destek ihtiyaçları doğurmaktadır. Örneğin yapılan tez çalışmalarının 10 tanesi doğrudan Türkiye'deki Suriyeli kadınları konu olarak almakta ve kadınlardan mülakat, odak grup ve gözlem gibi nitel yöntemlerle toplanan verileri kullanmaktadır. Kezâ aynı dönemde yapılan dört tez çalışması da Suriyeli çocuklar üzerinedir ve bunlardan üçü niteliksel yöntemlerle veri toplamıştır.

Taranan hiçbir makale veya tezde travma tetikleme konusuyla ilgili psikolojik destek alınması söz konusu değildir. Destek dışında bu konunun araştırma sırasında nasıl çözümlendiği de aktarılmamıştır. Araştırma tasarımı kısmında buna dair bir açıklama veya tartışma sunulmamıştır. Soruların tasarımından, görüşmelerin yapılacağı mekâna ve görüşmelerin üslubuna kadar çok farklı başlıkta bu konunun incelenmesi ve uygun bir şekilde ele alınması araştırma ve akademik ahlakın bir gerekliliğidir. Ancak, yapılan mülakatlarda uzmanlar sahada bu konuda çok ciddi bir özensizlik olduğundan bahsetmiş ve sahaya sert bir şekilde eleştirmişlerdir. Travmaların tetikleneceğine dair bir farkındalığın niteliksel saha araştırması yapan ekip ya da tekil araştırmacılarda çok az olduğuna işaret etmişlerdir:

“Bazı deneyimlerimde, hangi düzeyde olursa olsun, sahaya inen araştırmacıların bireylerle çalıştıklarını unutabildiklerini gözlemledim. Araştırma hevesinin veya hırsının, mülakat yapılan kişiye her şeyi, o kişiyi üzme veya travmalarını tetikleme ihtimalini bile göz ardı ederek sorma özgürlüğü tanımadığını düşünüyorum.”³²

Bu konuya dair bir farkındalık, araştırmanın kapsamına göre sadece tasarım aşamasında ya da hem tasarım hem de veri toplama aşamasında travma çalışan bir psikolojik danışmandan destek almayı, araştırma ekibine bu konuda eğitim aldirmayı ve başka araştırmaların bu konuda yaptıklarından ilham almayı sağlayabilir.

İkinci konu araştırmayı yapan kişilerin araştırma sırasında yaşayabilecekleri ikincil travma³³ konusudur. Araştırmacılar, özellikle yarı yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış mülakatlar ve katılımcı gözlem, etnografik gözlem gibi yöntemlerin kullanılması sırasında, katılımcıların yaşadıkları çoğu zaman şiddet, umutsuzluk, kayıp içeren anlatıları derinden bir ilgiyle ve mümkün olduğu kadar çok detayla dinlerler. Bu dinleme sırasında yaşanan travmalara maruz kalırlar ve bunun yarattığı bir duygusal yük olur. Bu yükü ne yapacağını bilemeyen araştırmacı için bir tehlike söz konusudur. Araştırma etiği sadece katılanları değil, araştırmacıları da korumalıdır. Özellikle yüksek lisans düzeyinde yapılan çalışmalarda niteliksel görüşmelerin ağırlıklı olarak tercih edilmesi, nispeten daha genç ve akademik kariyerin henüz çok başında olan bireyleri direkt olarak ikincil travma riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu riskin kontrolü ve minimize edilmesi amacıyla bu tür çalışma yapacak yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin ve bu tezleri yönetecek danışmanların belirli bir farkındalık düzeyine ulaşmaları ve yapısal destek ve kontrol mekanizmaları çok önemlidir. Sahada yüz yüze görüşmeler yapan

32 Uzman mülakatı (3), 23 Temmuz 2020.

33 Emma Williamson et al., “Secondary Trauma: Emotional Safety in Sensitive Research”. *Journal of Academic Ethics*, Cilt 18, 2020, s. 55-70.

öğrencilerin ikincil travma konusunda ne düzeyde bilinçli oldukları, bu tür durumlara karşı ne tür destek ve korunma mekanizmalarına sahip oldukları ve tez danışmanlarının bu konuda hangi düzeyde bilgi ve destek sağladıkları konusu erişime açık tezlerde kapsamlı olarak aranmıştır fakat herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Bu durumun sadece Suriyeliler konusunda saha çalışması yapan öğrenciler için geçerli istisnai bir durum olmadığı ve genel olarak saha çalışmalarında bu konunun akademi tarafından yeterli ölçüde tartışılmadığı ve üzerinde düşünülmediği çıkarımı da yapılabilir.

Burada araştırma makaleye veya teze dönüşürken araştırma sırasında yaşanan olumlu ya da olumsuz deneyimler üzerine düşünmenin dahil edilmemesinin, aslında etik farkındalığın azlığıyla da ilişkili olduğu öne sürülebilir. Kendi deneyiminin de niteliksel araştırmanın bir parçası olabileceği bilgisiyle donanan araştırmacı, etik olarak korunmakla ilgili daha girişimci olacaktır.

Etik konusunda üçüncü bir başlık, bilgilendirilmiş onam başlığıdır. Onamların içeriğini makaleler paylaşmamaktadır, araştırma tasarımı kısmında kısaca da olsa geçmemektedir. Araştırmalar etik olarak katılımcıları, araştırmanın amaçlarına zarar vermeyecek şekilde, bilgilendirmekle yükümlüdür. Bu bilginin içinde sadece araştırmacının kim olduğu, araştırmanın genel başlığı ve kurumsal aidiyetler değil, aynı zamanda üretilen bilgi ile ne yapılacağı, bu bilginin nasıl kullanılacağı ve bu bilginin katılımcıların hayatlarına etkisi de olabilir. Görüşülen sekiz uzmandan bir tanesi bu konuya özellikle değinmiş ve kendileriyle yapılan araştırmaların hayatlarıyla ilişkisini kuramayan Suriyelilerin zamanla 'araştırma' süreçlerine mesafe koyduklarını aktarmıştır. En zor zamanlarına şahit olmanın talep edildiği Suriyelilere araştırmaların bağlamını da aktarmak bilgilendirilmiş onamın bir parçası olmalıdır. Bu da sahayı etik olarak temiz bırakmak, başka araştırmacıların da sonrasında erişimi olabilecek bir şekilde sahadan ayrılmak ile ilgilidir.

Etik konusundaki dördüncü başlık ise toplanan verinin saklanma koşullarına ilişkindir. Bu konuda taranan makalelerde özel bir bilgi bulunmamaktadır. İki uzman bu konuda kaygılarını, verinin anonimliğini ve güvenliğini koruma konusunda araştırmanın başında tasarım kararları verilmediğine dair gözlemlerini paylaşmışlardır. Aynı şekilde, tez çalışması için toplanan anket ve mülakat verilerinin tez çalışmasını takiben ne şekilde saklandığı ve farklı çalışmalarda kullanma koşulları konusunda bir açıklık veya genelgeçer kurallar bulunmamaktadır.

Uzman mülakatlarında diğer tüm kodlarla ilişkili tek bir kod tespit edilmiştir: Niteliksel araştırmayı yürüten araştırmacının donanımsızlığı. Burada donanımsızlık deneyim eksikliği ve yönetime dair eğitim eksikliğini kapsamaktadır. Etik konusundaki ihmaller ve tehlikeler de bu donanımsızlık konusuyla birebir ilgilidir ve çözümleri sadece etik kurulların kriterlerinin yeniden yapılandırılmasında değil, araştırmanın genel kalitesinin yükseltilmesinde aranmalıdır. Türkiye'de Uİ çalışmalarında insan verisinin niteliksel araştırma başlığı altında toplanması zaten çok geniş bir tarihçeye ve kurumsallığa sahip değildir.

Niteliksel Yöntemin Alana Sağladığı Fırsatlar

Bu çalışmada aynı zamanda niteliksel yöntemin alana sağladığı belirli fırsatlar ve Uİ disiplinine özel olarak sağladığı bazı olanaklar da tespit edilmiştir. Uluslararası, bölgesel, ulusal ve ulusaltı yerelliklerin nasıl ilişkilendiği, nasıl kavramsallaştırılacağı ve araştırma sırasında nasıl kullanılacağı disiplinin temel gelişme eksenlerinden birisidir. Türkiye'de Suriyeliler özelinde Uİ araştırmacılarının yaptığı araştırmalarda ulusal seviyenin içindeki yerelliklerin açılmaya başlandığı, yerellikler arasındaki benzerlik ve

farklılıkların bir konu olmaya başladığı görülmektedir. Bu niceliksel olarak ortaya koyması zor bir mikro analiz imkânı yaratmaktadır. Hem kavramsal olarak hem de ampirik olarak mikro ve yerel seviyeden niteliksel yöntem kullanarak analiz üreten önemli bir çalışma Coşkun ve Kılıç'a aittir.³⁴ Ölçek olarak ulus devleti değil, Suriyelilerin göç rotasını alan araştırmacılar, bu rota boyunca insani güvenlik kavramının nasıl farklılaştığını, bu rotanın uluslararası ve ulusal seviyelerle ilişkisi üzerinden ve niteliksel ampirik veri kullanarak ortaya koymuşlardır:

“Suriyeli mültecilerin ve yerel halkın güvenlik algıları insani güvenlik kavramsal çerçevesinde karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırma sonucunda üç kentte de Suriyelilerin ve yerel halkın güvenlik algılarının, o şehrin göç rotasının hangi noktasında bulunduğu, uluslararası mülteci rejimi ve ulusal düzeydeki mülteci politikalarından etkilenmiş olduğu ortaya çıkmıştır.”³⁵

Uzman mülakatlarından ortaya çıkan diğer fırsatlar ise şöyledir: Farklı aktörlerin bilgisini, devlet, sivil, Suriyeli, yerel halk, vb. üretme olanakları; Suriyelilerin alt kırılımlarının bilgisini üretme; bir ilişkinin bilgisini, ‘toplumsal karşılaşma’, üretme olanağı ve son olarak sahanın araştırmaya yön verme olanağı. Burada uzmanlar niceliksel araştırmalarda net biçimde araştırma öncesi tasarımda ortaya konan hipotezlerin, önceden belirlenen değişkenlerin, niteliksel araştırma süreçlerinde daha esnek ve döngüsel olabilmesine işaret etmiş ve bunu niteliksel yöntemlerin göç konusunda önemli bir avantajı olarak ortaya koymuşlardır.

Niteliksel Yöntem Kullanımındaki Gelişmeye Açık Alanlar

Gerek dergi ve tez analizinden gerekse uzman mülakatlarından ortaya çıkan en temel eksiklik yöntem konusuna hak ettiği dikkatin ve özenin gösterilmemesidir. Makale ve tezlerin ‘özetlerinden’ içeriklerine kadar yönteme ve araştırma tasarımına ayrılan kısımlardan görülen, yöntemin araştırma tasarımının merkezinde olmadığıdır. Uzmanlar da mülakatlarda birçok defa bu yöntemsel yeterlilik konusunu eleştirerek, tespit ve tecrübeleri ile bu konuda ciddi eksiklikler olduğunu tekrarlamışlardır.

Üİ’de Suriyelileri Çalışırken Yönteme Dair Yeterlilik

Türkiye’de Üİ disiplini kendi üzerine daha fazla düşünmeye ve kendisiyle ilgili veri toplamaya başlamıştır. Gerek Üİ eğitimi gerekse Üİ araştırmaları üzerine yayınlar da çoğalmıştır. Yöntem konusu da bu çalışmalara dahil edilmektedir. Aydın ve Dizdaroğlu’nun tespit ettiği üzere Türkiye’de dünya geneliyle ciddi fark gösterecek şekilde politika analizine ağırlık verilmektedir.³⁶ Politika analizine verilen bu orantısız ağırlık, araştırmacıların niteliksel yöntemlerde yetkinlik kazanmaları için verilen eğitim, deneyim ve danışmanlık konularının düzeyinin de sorgulanması gerektiği şeklinde okunabilir. Bu çalışmada görüşülen uzmanların işaret ettiği niteliksel yöntemlere dair teknik bilgi ve deneyim

34 Bezen Coşkun ve Tuğçe Kılıç, “Sınır Kentlerindeki Suriyelilerin ve Yerleşik Halkın Güvenlik Algıları: Gaziantep, İzmir ve Szeged Örneği”, *Göç Dergisi*, Cilt 6, No. 1, 2019, s. 11-36.

35 Ibid., s. 11.

36 “Türkiye ve dünya genelinde ankete katılanların kullandıkları araştırma yöntemleri ağırlıkları incelendiğinde, Türkiye özelinde niteliksel ve niceliksel yöntemleri kullanma eğilimi dünya genelinden daha düşükken, politika analizi dünya genelinin çok üzerinde kullanılmaktadır.” Bkz. Mustafa Aydın ve Cihan Dizdaroğlu, “Türkiye’de Uluslararası İlişkiler: TRIP 2018 Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 16, No 64, 2019, s. 27.

eksikliğinin bir kısmı Uİ disiplinin Türkiye'deki bu oryantasyonu, tarihsel misyonu³⁷ ve eğitiminin yapılandırılması³⁸ ile açıklanabilir.

Yeterlilikle ilgili ikinci konu, yapısal yönelimden bağımsız henüz araştırmada belli bir yetkinliğe gelmesi için yeterli zamanı ve eğitimi olamayan genç araştırmacıların ya da araştırma şirketlerinde çalışanların araştırmalarda uygun rehberlik almadan veri toplamasıdır. Uzman mülakatlarının kodları bu konunun, yani araştırmanın taşere edilmesinin hem veri güvenirliliği ve geçerliliği hem de etik ihmal ve tehlikeler başlıklarını da kapsayarak, tüm araştırmanın kalitesini etkileyen bir konu olduğunu göstermektedir. Araştırmacıların araştırma şirketlerine hem örneklem hem de dil kullanımı konusunda bağımlı olmasının ve saha konusunda bizzat tecrübe sahibi olmadan şirket yoluyla niteliksel veri toplaması geçerlilik ve güvenirlilik konusunda istismara yol açabilecek uygulamaları da beraberinde getirebilmektedir.

Yine yöntemle dair gelişmeye açık olan ve sonuçları araştırmayı etkileyen bir konu da Suriyeliler gibi kırılan topluluklara araştırmacıların nasıl eriştiğidir. Devlet kurumlarında çalışanlar, Suriyelilerin kendi iç kanaat önderleri, aktivistler, sivil toplum çalışanları, olası kapı bekçileridir (*gate keeper*). Sadece bir uzman³⁹ tarafından dile getirilen bu konu büyük önem taşımaktadır. Niteliksel çalışmada güç dengelerinin nasıl kurulduğu, araştırmacının 'saha'ya nasıl girdiğiyle başlar. Araştırmacı güvenirliliğini, kuracağı 'yakınlığı', bildiği teknikleri uygulayabilmesini biraz da kullandığı kapı bekçilerine borçludur. Bir başka uzmanın dile getirdiği ve daha sonra örneklem kısmında tartışılan 'hangi Suriyelilere' erişim olduğu, erişimi olmayan Suriyelilere dair çıkarımda bulunulmaması gerekliliği konusu da buna bağlıdır. Araştırmanın tasarımı sadece veri toplama tekniklerini değil, sahaya erişimi de kapsamalıdır. Burada iyi uygulamalara bir örnek olarak Ayhan Kaya'nın geniş kapsamlı saha araştırmasından bahsedilebilir. Araştırma grubunun kompozisyonu dahil araştırma tasarımının her bir parçasını ayrıntılı olarak anlatan Kaya, araştırma süreçlerinde 'Suriyeli araştırmacılar'dan destek almış, görüşmelerde anadil olarak Arapça ve Kürtçe kullanabilmiş, ayrıca odak grup gibi grup görüşmelerinde kadın/erkek dengesine dikkat ederek, genel olarak Suriyelilerin en güvende hissedeceği, araştırmacının da güvenirliliğinin en yüksek olacak 'durumu' kurgulamıştır.⁴⁰ Araştırma teknik olarak nasıl tasarlanırsa tasarlansın, cinsiyet, etnik aidiyet, dil gibi araştırmacıların güvenirliliğini artıracak unsurlara dikkat edilmediğinde toplanan verinin geçerliliği sorgulanacaktır. Kaya, araştırma tasarımında sadece görüşme sorularına değil, bu unsurlara da özen göstererek verinin geçerliliğini artırmaktadır.

Dil ve kültürel yakınlık uzman mülakatlarında araştırmacının yöntem uygulamasındaki yeterliliğine dair gelişmeye en açık nokta olarak bir uzman tarafından dile getirilmiştir. Mülakatların hangi dilde yapıldığının araştırmaya dair bir bilgi olarak sunulması bile bu alanda bir gelişme olabilir. Tez çalışmalarında bir örnekte saha çalışması yapan ve Suriyelilerden veri toplayan araştırmacının ana dilinin Arapça olması, kendisinin de kadın olması sonucu çalıştığı konu olan kadına yönelik şiddet özelinde gerek görüşmelerin içeriği ve kapsamı gerekse de görüşmecilere erişim konusunda diğer çalışmalar-

37 Gencer Özcan ve Serhat Güvenç, "Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi", Ebru Canan-Sokullu (der.), *Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Eğitimi: Yeni Yaklaşımlar, Yeni Yöntemler*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018, s. 17-58.

38 Merve Özdemir Kiran-Embel, "Kavramlar ve Kuramlarla İlk Temas: Uluslararası İlişkilere Giriş Derslerinde Yaklaşım ve Yöntemler", Ebru Canan-Sokullu (der.), *Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Eğitimi: Yeni Yaklaşımlar, Yeni Yöntemler*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018, s. 191-208.

39 Uzman mülakatı (1), 10 Temmuz 2020.

40 Ayhan Kaya, "İstanbul Suriyeliler İçin Cennet Mi, Cehennem Mi? Suriyeli Mültecilerin Kentsel Alandaki Halleri", *Toplum ve Bilim*, Cilt 42, No140, 2017, s. 45-46.

dan ciddi anlamda farklı olduğu görülmektedir.⁴¹ Bu tezde yukarıda belirtilen geçerlilik, güvenilirlik ötesinde görüşmeci-araştırmacı güç ilişkilerinde ve diğer konularda gösterilen hassasiyet istisnai bir durum teşkil etmektedir.

Gelişmeye açık alanlardan biri de özellikle uzman mülakatlarında öne çıkan araştırmada ‘örneklem’ konusudur. Niceliksel araştırmalarda geleneksel olarak hassas bir şekilde ele alınan bu konu, Uİ alanında Suriyeliler özelinde niteliksel çalışmalarda çok sistematik bir şekilde irdelenmeden, erişilebilir toplulukların yön verdiği bir ‘örneklem’ olmaktadır. Sahanın zorlukları düşünüldüğünde anlaşılır olsa da, sağlam tasarlanmamış örneklemin temsiliyet gücü azalmaktadır. Bir uzman bunu aynı zamanda bu alanda yapılan yayınların atıflarının azlığıyla da ilişkilendirmektedir:

“Araştırmacıların sahada yeterince zaman geçirmemesi, tek coğrafi bölgeye odaklanması, bu sahadan ortaklarla çalışmaması, yarattıkları alan bilgisinin tam anlamı ile temsili olmamasına sebebiyet vermektedir. Kanımca en büyük problem bu eksikliklerin farkında olmadan sonuçlara ulaşma ve bunları yayınlama rutini. Bunca yayının içinde çok az çalışmanın alıntı alması da bunun en önemli sonucudur.”⁴²

Bazen tek coğrafi bölge, bazen de tek bir sosyoekonomik grup örneklenirken bunun analizinin tüm Suriyelilere mal edilmesi, bu geniş grubun heterojenliğini yansıtmamaktır. Uzmanlar örnekleme ilgili bu sorunların çözümünün öncelikle niteliksel yönetime dair donanım artırmakla çözüleceğine işaret etmektedir. Bu makalenin temel amaçlarından biri bu konuların disiplin içindeki yerine dikkat çekerek, yöntem eğitimi üzerine bir ‘konuşma’ başlatmaktır.

Uİ’de Suriyelileri Çalışırken Niteliksel Yönteme Dair Sonuçlar

Bu kısımda uzmanların iletmediği ve üzerinde en çok ortaklaştıkları konular sunulmakta ve tartışılmaktadır. Tez ve dergi taramalarından bu detayda sonuçlar çıkarmak mümkün olmadığından daha çok uzman görüşleri temel alınmaktadır. Gerek Uİ disiplininin Türkiye pratiklerinden gelen makro konular, gerekse Suriyelilerin Türkiye’de geçirdiği deneyimlerinden gelen daha döneme özgü konular nedeniyle niteliksel yöntemin uygulanmasında yeterlilik ve araştırma geçerliliğine dair kısıtlılıklar tespit edilmiştir. Bu kısıtlılıklar sonucunda uzmanlar kendi çalışmalarını sırasında gözlemledikleri veya okudukları araştırmalardan bir seri araştırma tasarımı ve uygulamasına dair eksiklik tarif etmektedirler. Bunlar elbette yapılan tüm araştırmaları kapsamamaktadır. Niteliksel yönetime dair bazı eksiklikler, yöntemin hem Türkiye’deki Uİ araştırmacıları arasındaki algısını, hem de konunun paydaşları olan Suriyeliler başta olmak üzere, devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları, uluslararası örgütler nezdindeki güvenilirliğini tehlikeye sokmaktadır.

- a) Niteliksel yönetime uygun soru seçmemek: Bazı araştırma soruları nicel, bazıları nitel, bazıları da karma yöntemlerle daha uygun araştırılır. Betimleyici araştırmalarla, açıklayıcı sonuçlar bulmak beklenemez. Niteliksel yöntem en çok ‘ne’ ve ‘nasıl’ sorularına cevap sunmaktadır. ‘Neden’ sorusunu da daha aktörlere içkin bir şekilde kavramak, ‘açıklamak’tan ziyade ‘anlamak’ çabasıdır. Uzmanlar soru ile yöntem arasında eşleşmenin tam olmaması durumunda, çıkan sonuçların geçerlilik ve güvenilirliğinin tehlikeye girdiğini ifade etmektedirler.

41 Roqaya Alzayani, *Intersectionality of Violence Against Women: Discrimination and Gender-Based Violence Against Syrians in Turkey*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Lisansüstü Programlar Enstitüsü, 2020.

42 Uzman mülakatı (4), 10 Ekim 2020.

- b) Uzmanlar araştırmacının deneyimi ve donanımının ardından en çok 'örneklem' konusunu vurgulamışlardır. Bu konuda görüşülen tüm uzmanlar hemfikirdir. Niteliksel araştırmalar, niceliksel araştırmalara göre daha az sayıda 'vaka' kapsarlar, sayısal olarak daha az, anlatı olarak ise çok detaylı veri toplarlar. Örneklem küçüktür ama anlamlı olmalıdır. Örneklemin araştırma tasarımı içerisindeki işlenişi ve verinin analizi üzerinden çıkan sonuçlar, örnekleme aşacak, örneklemin ötesinde genelleştiren sonuçlar olmamalıdır. Mülakatlarda tüm uzmanlar bu genelleme konusuna dikkat çekmiş ve kısıtlı sayıda örnekleme yapılan niteliksel çalışmalardan hareketle, 'Suriyeliler' başlığı ile genellemeler yapıldığına sıkça şahit olduklarını belirtmişlerdir. Akademik olarak hakem süreçlerinden geçen makalelerde bu durum çok nadir olsa da yüksek lisans tezlerinin sonuç bölümlerinde bu sınırlı örnekleme yapılan niteliksel çalışmadan tüm nüfusa genelleme yapma eğilimleri tespit edilmiştir.
- c) Araştırma tasarımlarının yayınların içinde paylaşılmaması, ya da minimal bir şekilde paylaşılması araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği ile ilgili şüphelerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. 'Yöntem' ya da 'Araştırma Tasarımı' başlığı altında mümkün olduğu kadar şeffaf bir biçimde araştırma süreçlerinin ortaya konması gerekmektedir. Bu yapılmadığında hem 'tekrarlanabilirlik' hem de 'nesnellik' konuları tartışmalı olmaktadır. Kapsamlı bir yöntem kısmı yazma alışkanlığının artması aynı zamanda araştırmacının içinde kuramdan ya da araştırmacının konumundan (*positionality*) gelebilecek önyargıların ya da örneklemin doğası gereği getirdiği kısıtların ve önyargıların açık edilmesine, şeffaflaşmasına ve dolayısıyla tüm paydaşlar tarafından tartışılabilir olmasına yarayacaktır.
- d) Uzmanlar genel olarak araştırmacıların yöntem konusunu, araştırma ve yayın süreçlerinin eş değer bir parçası olarak görmelerine ihtiyaç duyulduğunun altını çizmektedirler. Burada sürekli bir kendini tazeleme, gerektiğinde niteliksel araştırma yazılımlarına dair eğitim alma, beraber çalıştığı araştırma ekibini eğitime, mentörlük verme, araştırma tasarımına özenmeye ihtiyaç vardır. Türkiye'de Uİ disiplinin niteliksel saha yöntemleriyle ilgili çok uzun bir geçmişi yoktur. Suriyeliler ise kırılğan, çok altkırımlı, Türkiye'de ve Ortadoğu ve Avrupa'da ulusötesi birçok bağlantı içinde, çalışılması çok da kolay olmayan ve özen isteyen bir topluluktur. Araştırma tasarımına özen, aslında bu topluluğa ve onların Türkiye'deki deneyimine, ayrıca Türkiye vatandaşlarının da onlarla karşılaşma deneyimine özen anlamına gelecektir.

Sonuç

Türkiye'de mevcut Suriyelilerin sayısı ve kalış sürelerinin uzaması ile birlikte göç konusu sosyal bilimlerin ilgi alanına girmiş ve ciddi anlamda popüler hale gelmiştir. Geri dönüş sürecinin uzaması ve belirsizleşmesi ve Suriyeli nüfusun ciddi bir kısmının genç ve çocuklardan oluşması göç ile ilgili daha kapsamlı ve disiplinlerarası yaklaşımlara da olanak sağlamaktadır. Yüksek lisans ve doktora seviyesinde de göç konusu giderek rağbet görmekte ve yapılan tez çalışmaları artmaktadır.

Göç konusunda bu artan talep ve ihtiyaca her bir alan kendi kapasitesi kapsamında cevap vermeye çalışmaktadır. Bu anlamda Türkiye'de Uİ disiplini dünyadaki genel eğilimin dışında kendine yeni alanlar da açmaktadır. Geleneksel olarak Uİ disiplini zorunlu göç konusuna daha çok ulusal analiz seviyesinde 'güvenlik', ve ulusötesi seviyede de uluslararası göç ve sınır rejimleri üzerinden yaklaşırken, Türkiye'de Uİ araştırmacıları sosyal uyum ve yerel farklılıklar gibi hem konu hem de analiz seviyesi olarak daha farklılaşmış bir yaklaşım geliştirmektedirler.

Ancak bu çalışmada da gösterildiği üzere Türkiye’de yöntemsel eksiklikler göç konusunda yapılan çalışmalarda net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Saha çalışmasına ve nicel ve nitel veri toplama yöntemlerine geleneksel olarak uzak duran Türkiye Üİ disiplini daha çok ikincil kaynaklar, güncel gelişmeler ve yapılan yayınların takibini tarihsel, kuramsal ve kurumsal çerçevelerden süzme yaklaşımı ile bilgi üretme pratiğine sahiptir. Akademinin çoğunluğuna hâkim olan bu yaklaşım sonucu Suriyeliler konusunda saha çalışması yapmak durumunda kalındığında yöntemsel eksikliklerin yüzeye çıktığı görülmektedir. Genel olarak niceliksel yöntemlerden kaçınıldığı⁴³ ve niteliksel yöntemlerin de gereken metodolojik kaygılar ve kurallar çerçevesinde ele alınmadığı akademik bir ortam içerisinde üretilen çalışmaların ciddi anlamda kalite farkları olduğu da bir gerçektir. En basitinden mülakat yapmanın hafife alındığı ve neredeyse karşılıklı oturup konuşma düzeyinde herkesin yapabileceği bir yöntem olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Suriyelilerle mülakat yapmanın tez aşamasında sıkça kullanılan bir yöntem olduğu ancak bu mülakatların hazırlık, uygulama ve işlenmesi aşamalarında asgari yöntemsel kurallara uyulmadığı, araştırmanın yukarıda belirtilen etik ve psikolojik çerçevelere uyumu konusunda özen gösterilmediği ortadadır.

Kaynakça

- Acharya, Amitav (2014). “Global International Relations (IR) and Regional Worlds: A New Agenda for International Studies”, *International Studies Quarterly*, Cilt 58, No 4, s. 647–659.
- Akis, Yasemin vd. (2015). “Türkiye’de Göç Araştırmalarında Araştırmacı Deneyimleri: Araştırmacının Konumu üzerine Özdüşünümsel bir Bakış” *Göçler Ülkesi: Alkışlar, Göçmenler, Araştırmacılar* (der. Lülüfer Körükmez ve İlkay Südaş) içinde, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s. 197-227.
- Alzayani, Roqaya (2020). *Intersectionality of violence against women: Discrimination and gender-based violence against Syrians in Turkey* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Lisansüstü Programlar Enstitüsü.
- Aydın, Mustafa ve Dizdaroğlu, Cihan (2019). “Türkiye’de Uluslararası İlişkiler: TRIP 2018 Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 16, No. 64, s. 3-28.
- Borkert, Maren ve Caponio, Tiziana (der.) (2010). *The Local Dimension of Migration Policymaking*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Boswell, Christina (2003). “The external dimension of the EU’s immigration and asylum policy”, *International Affairs*, Cilt 79, No 3, s. 619-638.
- Burawoy, Michael (2007). “Open the Social Sciences: To Whom and For What”, *Portuguese Journal of Social Science*, Cilt 6, No. 3, s. 137-146.
- Buzan, Barry et.al. (2009). *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge, Cambridge University Press,
- Corbin Dwyer, Sonya ve Buckle, Jennifer L. (2009). “The Space Between: On Being an Insider-Outsider in Qualitative Research”, *International Journal of Qualitative Research*, Cilt 8, No. 1, s. 54-63.
- Coşkun, Bezen ve Kılıç, Tuğçe (2019). “Sınır Kentlerindeki Suriyelilerin ve Yerleşik Halkın Güvenlik Algıları: Gaziantep, İzmir ve Szeged Örneği”, *Göç Dergisi*, Cilt 6, No. 1, s. 11-36.
- Çakmak, Serdar (2019). *İdealizm-realizm sentezi ekseninde Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Denzin, Norman (2015). “Triangulation”, *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*, George Ritzer (der.), John Wiley & The Sons.
- Erdoğan, Murat, M (2020). ““Securitization from Society” and “Social Acceptance”: Political Party-Based Approaches in Turkey to Syrian Refugees”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 17, No 68, s. 73-92.
- Erdoğan, Murat (2019). *Suriyeliler Barometresi*, Ankara, Orion Kitabevi.

43 Çiğdem Kentmen-Çin ve Ebru Canan-Sokullu, “Uluslararası İlişkiler Öğrencisinin Sayılardan Korkusu ve Bu Korkuyu Aşmanın Yolları”, Ebru Canan-Sokullu (der.), *Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Eğitimi: Yeni Yaklaşımlar, Yeni Yöntemler*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018, s. 209-232.

- GİGM, "Geçici Koruma", <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (9 Kasım 2020).
- Gökalp Aras, Nefise Ela ve Şahin Mencütek, Zeynep (2015). "The international migration and foreign policy nexus: The case of syrian refugee crisis and Turkey", *Migration Letters*, Cilt 12, No. 3, s. 193-208;
- Greenhill, Kelly M. (2010) *Weapons of Mass Migration: Forced Displacement, Coercion, and Foreign Policy*, Ithaca, NY, Cornell University Press.
- Hatipoğlu, Emre (2013). "Karşılaştırmalı Siyasette Yöntem" Sabri Sayarı ve Hasret Dikici Bilgin, (der.) *Karşılaştırmalı Siyaset: Temel Konular ve Yaklaşımlar*. İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Huysmans, Jef (2006). *The Politics of Insecurity: Fear, Migration and Asylum in the EU*, Londra, Routledge.
- Kaya, Ayhan (2020). "Migration as a Leverage Tool in International Relations: Turkey as a Case Study", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 17, No 68, s. 21-39.
- Kaya, Ayhan (2017). "İstanbul Suriyeliler için cennet mi, cehennem mi? Suriyeli mültecilerin kentsel alandaki halleri", *Toplum ve Bilim*, Cilt 42, No. 140, s. 45-46.
- Kentmen-Çin, Çiğdem ve Canan-Sokullu, Ebru (2018). "Uluslararası İlişkiler Öğrencisinin Sayılardan Korkusu ve Bu Korkuyu Aşmanın Yolları", Ebru Canan-Sokullu (der.) *Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Eğitimi: Yeni Yaklaşımlar, Yeni Yöntemler*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 209-232.
- Kindon, Sara, Pain, Rachel ve Kesby, Mike (der.) (2007). *Participatory Action Research Approaches and Methods*, Oxon, Routledge.
- Korkmaz, Ahmet (2017). *Türkiye'ye yönelik sığınmacı ve mülteci hareketlerinin ulusal güvenliğe etkileri: Suriyeli sığınmacılar örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Krasner, Stephen D. (1985). "Toward Understanding in International Relations", *International Studies Quarterly*, Cilt 29, No. 2, s. 137-144.
- Mandacı, Nazif ve Özerim, Gökay (2013). "Uluslararası Göçlerin bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa'da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenikleştirilmesi", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, No. 39, s. 105-130.
- Mitchell, Christopher (1989). "International Migration, International Relations and Foreign Policy," *The International Migration Review*, Cilt 23, No. 3, s. 681-708.
- Mitchell, Matthew I. (2018). "Migration, sons of the soil conflict, and international relations", *International Area Studies Review*, Cilt 21, No 1, s. 51-67.
- Ovalı, Şevket (2006). "Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, No. 3, s. 3-52.
- Özcan, Gencer ve Güvenç, Serhat (2018). "Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi", Ebru Canan-Sokullu (der.) *Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Eğitimi: Yeni Yaklaşımlar, Yeni Yöntemler*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 17-58.
- ÖzdemirKiran-Embel, Merve (2018). "Kavramlar ve Kuramlarla İlk Temas: Uluslararası İlişkilere Giriş Derslerinde Yaklaşım ve Yöntemler", Ebru Canan-Sokullu (der.) *Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Eğitimi: Yeni Yaklaşımlar, Yeni Yöntemler*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 191-208.
- Rowell, Lonnie L., Bruce, Catherine D., Shosh, Joseph M. ve Riel, Margaret M. (der.) (2017). *The Palgrave International Handbook of Action Research*, Pennsylvania, Palgrave.
- Sassen, Saskia (2010). "The global inside the National: A research agenda for sociology", *Sociopedia.isia*, s.1-10.
- Tamirace, Fakhoury (2019). "Multi-Level Governance and Migration Politics in the Arab World: The Case of Syria's Displacement", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Cilt 45, No 8, s. 1310-1326.
- Teitelbaum, Michael S. (1984). "Immigration, refugees, and foreign policy", *International Organization*, Cilt, 38, No. 3, s. 429-450.
- Tibet, Elif Ada (2018). "Ben Dilenci Değilim, Ben Istanbuluyum: Refakatsiz Suriyeli bir çocuğun mahalleli olma hakkı ve sokaklarla imtihanı", *Beyond Istanbul*.
- Wali, Hekma (2020). *The Efficiency of the United Nations High Commissioner for refugees in the international refugee protection regime: the case of Syrian refugees in Lebanon, Jordan, and Turkey*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wallerstein, Immanuel (1996). *Open the Social Sciences*, Stanford, Stanford University Press,.

- Williamson, E., Gregory, A., Abrahams, H. et al. (2020). "Secondary Trauma: Emotional Safety in Sensitive Research". *Journal of Academic Ethics*, Cilt 18, s. 55-70.
- Wimmer, Andreas ve Glick Schiller, Nina (2003). "Methodological Nationalism, the Social Sciences, and the Study of Migration: An Essay in Historical Epistemology", *International Migration Review*, Cilt 37, No 3, s. 576-610.
- Yurdusev, A. Nuri (1993). "Level of Analysis and Unit of Analysis: A Case for Distinction", *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 22, No. 1, s. 77-88.
- Zapata-Barrero, Ricard ve Yalaz, Evren (der.) (2018). *Qualitative Research in European Migration Studies*, Springer Nature.